

COMMUNICATION STUDIES. СОЦІАЛЬНІ КОМУНІКАЦІЇ

УДК 37.015.31:379.823:502.131.1

[http://dx.doi.org/10.31548/philolog15\(2\).2024.09](http://dx.doi.org/10.31548/philolog15(2).2024.09)

Екологічна медіаграмотність в умовах сталого розвитку

Світлана ХАРЧЕНКО

доктор філологічних наук, професор

Національний університет біоресурсів і природокористування України

03041, Героїв Оборони, 15, Київ, Україна

<http://orcid.org/0000-0001-9336-1259>

Анотація. Вступ. У сучасному світі все стрімко змінюється, і змінюється, погіршуючи природний баланс між використаним і відтвореним, що і стало причиною катастрофічної деградації довкілля в масштабах біосфери, а також загрозою навкіллю і здоров'ю людини. Розмірковування про способи подолання цієї кризи та усунення (або послаблення тиску) загроз привели світ до концепції сталого розвитку, яка, з-поміж іншого, опирається і на екологічну грамотність.

Методи. У дослідженні використано низку загальнонаукових та лінгвістичних методів. Зокрема, методи аналізу, синтезу, дедукції та індукції, дискурс-аналіз, описовий метод застосовано для обґрунтування теоретичної бази дослідження та узагальнення власних спостережень. Термінологічний аналіз застосовано до розгляду понять «екологічна грамотність», «екологічна медіаграмотність», «екомедійна грамотність».

Результати та обговорення. Дискурс-аналіз дав підстави висновувати, що поняття «грамотність», «екологічна грамотність» протягом останнього століття істотно еволюціонували. Підкреслено, що в контексті сталого розвитку екологічна грамотність є ключовим поняттям для формування, корегування поведінки кожного індивідуума, щоб свідомо реагувати на екологічні виклики в сучасному світі. Екологічну грамотність потрактовано як концепцію, що є основою для майбутнього усвідомленого, відповідального сприйняття довкілля, прийняття рішень і вчинення дій для відновлення рівноваги в життєвому середовищі, а також знання, навички і мотивацію запобігання новим екологічним загрозам. В основі такого потрактування — ідеологія сталого розвитку. Усвідомлення екологічних проблем і турбота про довкілля задля його збереження і відновлення є сучасною світовою стратегією розвитку людства. Запропоновано складові екологічної грамотності. Зазначено, що екологічна грамотність базується на концепції захисту довкілля через обізнаність. Простежено роль медіа у вирішенні екологічних загроз. На прикладі Національного університету біоресурсів і природокористування України показано формування екологічної грамотності через змістове наповнення навчальних дисциплін спеціальності «Журналістика».

Ключові слова: екологічна медіаграмотність, сталий розвиток, екологізація свідомості, екоетичний імператив, навчання впродовж життя, неформальна освіта, інформальна освіта.

Актуальність (Introduction).

Вибуховий розвиток цифрових технологій надав нам безпрецедентний доступ до інформації за принципом «тут і зараз». Водночас цифрові технології (зокрема штучний інтелект, інструменти для редагування фото, відео, аудіо) ускладнюють ідентифікацію надійних джерел. І шалений потік інформації також потребує значних зусиль, щоб відділити правду від вигадки, а то й від відвертої брехні, щоб пізнавати маніпуляції, пропаганду. Правдива, достовірна інформація будь-якого тематичного

спрямування стала надцінним ресурсом, а саму інформацію перетворили на товар. Поняття «медіаграмотність» в сучасному інформаційному, освітньому, науковому просторі – надпопулярне. Його розглядають у різних дискурсах, зокрема й в екологічному.

З іншого боку, в сучасному світі все стрімко змінюється. На жаль, зміни відбуваються за рахунок виснаження природних ресурсів, що відповідно погіршує баланс між використаним і відтвореним не на користь відтвореного, що і стало причиною катастрофічної

деградації довкілля в масштабах біосфери, а також загрозою навкілля і здоров'ю людини. Розмірковування про способи подолання цієї кризи та усунення (або послаблення тиску) загроз, активний розвиток субдисциплінарних наук (етика й філософія довкілля, екологічна журналістика, екокритика в літературі, зелена політична теорія тощо) привели світ до концепції сталого розвитку, яка, з-поміж іншого, опирається й на екологічну грамотність.

Аналіз останніх досліджень та публікацій (Literature Review). Зацікавлення екологічним дискурсом у всій його різноаспектності з погляду різних галузей знань відобразилося в наукових публікаціях. Активно вивчають й екологічну грамотність. Аналіз наявних наукових праць дав можливість виокремити кілька найдосліджуваних тем.

Науковці сходяться на тому, що екологічна грамотність – міцна основа для переходу до більш стійкого суспільства та здорового способу життя, наприклад [11; 12]. Її розглядають на практичних кейсах. Зокрема, К. Бессінжер і Ф. Х. Богнер розробили інтервенцію, зосереджену на афективних сферах, включаючи цінності навколишнього середовища, а також когнітивну сферу (особливо знання, пов'язані з дією та ефективністю) у напівавтентичному навчальному середовищі ботанічного саду, ставлячи за мету сприяти отриманню знань, посилити концепцію учасника «Залучення природи в себе», оцінити ставлення учасників і намірів проекологічної поведінки [11]. Цілі вони досягли, що підкреслило потенціал запропонованих активностей для підвищення екологічної грамотності.

Використовуючи змішаний метод дослідження, де поєднано як якісні, так і кількісні методи, провели дослідження В. Х. Кая і Д. Ельстер, відшукуючи відповіді на питання: як експерти визначають екологічну грамотність, які поняття та контексти входять до рамок екологічної грамотності, які компетенції екологічно грамотної людини, що потрібно зробити, аби сприяти розвитку екологічно грамотних людей [14]. Оскільки вони вважали цю проблему складною, то використали техніку Delphi. За результатами дослідження вони запропонували

уточнений обсяг поняття «екологічна грамотність»: «знання та розуміння екологічних питань; наявність ставлення, занепокоєння, моралі та етики щодо навколишнього середовища; мати здатність і намір діяти екологічно відповідально; мати активну участь і соціальну участь, пов'язану з навколишнім середовищем, а також мати навички оцінювати дані та робити висновки, щоб сформулювати власну думку та співпрацювати із зацікавленими сторонами для вирішення екологічних проблем» [14].

В іншому своєму дослідженні В. Х. Кая і Д. Ельстер працюють над визначенням і порівнянням дисперсії основних чинників, що впливають на екологічну грамотність п'ятнадцятирічних студентів, які навчаються в Сінгапурі, Естонії та Німеччині, що впливають на середні показники екологічної грамотності країн вибірки та ступінь впливу цих факторів [19]. Із цією метою вони розробили *шкалу екологічної грамотності*. Результати дослідження вказали на те, що "позакласні заходи" є детермінантом, який мав найбільш значний позитивний вплив на екологічну грамотність серед студентів у всіх трьох країнах.

Цікавить науковців і зв'язок між екологічною грамотністю, екологічним ставленням і здоровим способом життя. Наприклад, А. Бісвас на основі розробленого кількісного методу із застосуванням екологічної грамотності як головного предиктора в процесі досліджував екологічні аспекти способу життя з погляду сталого способу життя, споживання та індивідуального здоров'я [12]. Підсумовуючи результати, він стверджує, що постійний розвиток і застосування практик управління способом життя дозволить розробити політику та стратегії, які прагнуть переходу до сталого розвитку серед усіх зацікавлених сторін навколишнього середовища через розгалуження доброчесності окремих осіб, установ та організацій.

Розглядаючи екологічну грамотність як фактор консолідації українського суспільства в перспективі, Н. Сердюк розмірковує про те, що екологічна грамотність повинна стати складником загальної грамотності праці і знайти своє

реальне відображення в системі критеріїв соціально-економічної оцінки виробничих результатів як кожного трудового колективу, так і окремого індивіда [9].

Незважаючи на те, що терміном «екологічна грамотність» послуговуються активно, і він узвичаєний, загальноприйнятий, однак досі точаться термінологічні дискусії. В англійськомовному науковому дискурсі натрапляємо на три терміни *environmental literacy* (екологічна грамотність), *ecological literacy* (екологічне розуміння), *ecoliteracy* (еколітерація, або екограмотність (розуміння та усвідомлення екологічних проблем)). Науковці, розглядаючи названі дефініції, прагнули чітко визначити й окреслити їхні основні компоненти, а також міцно закріпити їхні характеристики в теоретико-філософські основи. Рушійною метою цих наукових пошуків було просування повних, орієнтованих на педагогіку та широко застосовуваних рамок для цих ідеалів, що дозволило б встановити стандарти та оцінювання навчальних досягнень [16]. Б. Б. Макбрайд, К. А. Брюер, А. Р. Берковіц, В. Т. Боррі, розглядаючи різноманітність поглядів на терміни, відзначаючи відмінне/спільне й нюанси, класифікували численні пропонувані структури екологічної грамотності, екологічного розуміння, еколітерації (екограмотності) (передових у галузях екологічної освіти, екології та ширших гуманітарних наук відповідно), а також зазначили, що їхнє дослідження є точкою відліку для продовження критичного дискурсу і джерелом натхнення для розробки і/або збагачення програм, спрямованих на культивування цих типів грамотності [16]. В українськомовному дискурсі функціонують терміни «екологічна грамотність» й «екологічна компетентність» (наприклад [5; 7]). Зокрема екологічний слід і екологічні напрацювання є ключовими поняттями для потенційного використання в курсах медіаосвіти, доповнених вивченням екомедіа. У цьому розділі подано загальний огляд цих концепцій, які стосуються екомедійної грамотності [15].

Н. Костиця і Н. Мазур розкривають зміст поняття «медіаграмотність журналіста». Автори наголошують на потребі розвивати вміння та навички

критичного мислення, оцінювати факти і події щодо їх достовірності, окреслюють завдання пошуку джерел інформації і виявлення критеріїв оцінювання журналістських текстів, також зосереджують увагу на виробленні навичок і засвоєнні базових знань для встановлення правдивої інформації і наголошують на визначенні ролі медіаграмотності у пропагандистсько-психологічних війнах [4].

Екологічну грамотність розглядають і в освітньому аспекті. О. Джам витлумачує екологічну компетентність як показник якості екологічної освіти та екологічної безпеки у системі принципів і стратегій сталого розвитку [1].

Актуальні проблеми екологічного виховання та освіти досліджує І. Ліпич [5]. Вона також розкриває механізми формування етичних імперативів в екологічній культурі особистості, зазначаючи, що «метою екологічного виховання є глибоке усвідомлення ідеї оптимальної взаємодії суспільства і природи (соціально-екологічний ідеал), свого зв'язку з природним середовищем і відповідальністю за його стан, що реалізується в відповідній діяльності й стилі поведінки» [5, с. 110].

Дослідниця В. Маркова звертає увагу на проблему експертності в медіапросторі. Вона на основі проведеного аналізу сконстатувала, що залучення експертів до коментарів під час підготовки журналістських матеріалів має технологічний характер, унаслідок чого з'явилася ціла низка проблем у співпраці журналістів з експертами та в сприйнятті аудиторією медіапродуктів, які містять експертні коментарі [6]. Вихід із такої ситуації дослідниця вбачає в тому, щоб взаємовідносини між журналістами й експертами змінити з технологічних на екологічні.

Попри те, що різні аспекти екологічної грамотності ставали предметом наукових розвідок, низка питань, пов'язаних з екологічною грамотністю потребує подальшого вивчення.

Мета розвідки (The aim of the paper) – розглянути екологічну грамотність як концепцію з погляду ідеології сталого розвитку, визначити її складники,

простежити роль медіа й освіти у вирішенні екологічних загроз.

Матеріали і методи дослідження (Materials and methods of research).

У дослідженні використано низку загальнонаукових та лінгвістичних методів. Зокрема, методи аналізу, синтезу, дедукції та індукції, дискурс-аналіз, описовий метод застосовано для обґрунтування теоретичної бази дослідження та узагальнення власних спостережень. Термінологічний аналіз застосовано до розгляду понять «екологічна грамотність», «екологічна медіаграмотність», «екоме-дійна грамотність».

Результати дослідження та їх обговорення (Results and Discussion).

Наше щодення оточене величезною кількістю повідомлень у різних формах. Повідомлення нас про щось інформують, вони нас розважають, вони нам щось продають тощо. Щоб бути функціонально грамотними в нашому насиченому ЗМІ світі, діти та молоді люди — фактично всі ми — повинні вміти читати повідомлення не тільки на першому, поверхневому рівні, а й на інших також, виражених як експліцитно, так й імпліцитно. Цифрові платформи ще більше розширили діапазон повідомлень, і він постійно зростає. У зв'язку з цим бути медіаграмотним — це питання безпеки кожного зокрема і всіх разом. Коли особа має сформовані навички медіаграмотності, то така особа вміє критично аналізувати, інтерпретувати й оцінювати будь-які медіаповідомлення, будь-яку інформацію, навіть вузьконаукову, виявляти можливі, приховані упередження, маніпуляції, фейки тощо, і як результат — така особа вміє сформулювати власну думку, приймає обґрунтовані рішення, захищає свою конфіденційність, протистоїть негативним впливам інформаційного простору; вона — активний учасник медіаландшафту або будь-якого іншого дискурсу. Медіаграмотність людини примушує її бути обережною й обачною в поширенні інформації (особливо неперевіреної з різних причин), а це зменшує дезінформацію в інтернеті. На жаль, неправдива інформація поширюється в рази швидше в соціальних мережах, ніж перевірена, заснована на фактах. Нагадаємо, що в українському фольклорі

побуває паремія «як брехня по селі», що передає багаторічні (або й багатовікові) спостереження наших предків. Отже, медіаграмотність — цінна навичка, яка дає можливість людині критично і безпечно працювати з контентом у різних дискурсах.

Медіаграмотність (її ще називають інформаційна грамотність, інформаційна гігієна) загалом витлумачують як компетенцію, що дає змогу особі критично оцінювати медіаповідомлення. Медіаграмотність як інструмент допомагає розшифровувати, аналізувати, оцінювати і кваліфікувати повідомлення, а як щит убезпечує споживача інформації від дезінформації, відвертих фейків, маніпуляцій, пропаганди. Медіаграмотність як компетенція забезпечує і прийняття обґрунтованих, зважених і виважених рішень, а також перетворює особу з пасивного споживача медіаповідомлень на активного учасника інформаційного простору.

Саме поняття «грамотність» еволюціонувало. Аж до 50-х рр. ХХ ст. цим терміном позначали тільки вміння читати і писати. Нині ж грамотність не тільки вміння читати, писати, а ще й правильно говорити, зрозуміло висловлювати свою думку. Грамотність — це спосіб сприймання світу, відтворення його у свідомості, здатність використовувати прочитане, одержувати нові знання для себе та передавати їх іншим для поліпшення якості життя, а також передбачає створення динамічного грамотного середовища [16; 18, с. 8–11], це концепція, яка поєднує в собі кілька компетенцій, які сприяють проєкологічній поведінці [11, с. 2081].

ЮНЕСКО проголосила 8 вересня Міжнародним днем грамотності на 14-й сесії Генеральної конференції 26 жовтня 1966 року. Від 1967 року цей день щорічно відзначають у всьому світі, щоб нагадати громадськості про важливість грамотності як питання гідності права людини та просування програми грамотності, спрямованої на створення більш грамотного та сталого суспільства, під гаслом «Сприяння поширенню грамотності у світі, що переживає перехідний період: створення основи для стійких і мирних суспільств». Міжнародний день грамотності покликаний віднайти

можливість об'єднати зусилля для прискорення прогресу в досягненні четвертої цілі сталого розвитку щодо освіти та навчання впродовж життя, а також поміркувати про роль грамотності в побудові більш інклюзивних, мирних, справедливих і сталих суспільств. ООН вважає грамотність і тривалість життя людини однаково важливими характеристиками життя народу.

Екомедійна грамотність – це нова сфера медіаграмотності, яка навчає інтегрованому зв'язку між медіа та живими системами [15]. Це цілісна структура, яка досліджує екологічний «слід» і «відбиток розуму» ЗМІ як рушій екологічних проблем і рішень, що передбачає критичне вивчення впливу медіа та комунікаційних технологій на фізичне середовище та досліджує різні способи, якими медіасистеми поширюють переконання про стосунки між людьми та живими системами, які їх підтримують. Визнається також і позитивний внесок ЗМІ у вирішення екологічної кризи; і він сприяє цьому, заохочуючи молодіжні медіа, громадську участь, альтернативні медіапрактики та глобальне громадянство для сприяння стійкості.

Новим напрямом у медіаграмотності є екологічна медіаграмотність, або екомедійна грамотність. Його особливістю є те, що він навчає інтегрованому зв'язку між медіа та екосистемами, де медіа відіграють роль рушій у вирішення екологічних проблем і пошуків шляхів їхнього запобігання. Медіа формують переконання про взаємостосунки між людьми й екосистемами або поширюють, підтримують, коригують наявні переконання. Не менш важлива медіаграмотність і для журналістів [4]. Екологічна медіаграмотність відіграє визначальну роль у спрямованій на висвітлення екологічної тематики журналістській діяльності, адже важливо не тільки вміти працювати з інформацією (див., наприклад: [17]), тобто журналіст має бути екологічно грамотним.

Екологічна грамотність, як стверджують дослідники, переорієнтовує медіаосвіту на екоцентричну етику, поширюючи поняття спільноти за межі людей до світу, що є більший, ніж людський світ [15]. Зрештою й мета

екомедійної грамотності полягає в тому, щоб обґрунтувати медіаграмотність екоцентричною етикою, яку часто асоціюють з глибинною екологією і яка займає радикальну та трансформаційну сферу екологічної ідеології, пов'язану з системою екосправедливості, фундаментально кидаючи виклик економічному та політичному статус-кво [15]. Інакше кажучи, екологічну грамотність можемо розглядати:

– як функціональну освіту / освіченість населення, що має достатній мінімум знань, умінь і мотивів, що має здатність відповідати на виклики екологічних чинників і сприяти справі гармонійного розвитку;

– як функціональну грамотність, де функція – уміння вирішувати проблеми, залучати в цей процес громади – стає робочим принципом екологічної освіти.

Екологічний рух перетворюється (перетворився) на один із найважливіших рухів сучасності, демонструє свою зрілість, беручи на себе політичну і практичну відповідальність за збереження і покращення довкілля, тобто якості життя. Важливість цього руху підкреслює й те, що Генеральна Асамблея Організації Об'єднаних Націй наприкінці грудня 1989 року встановила Міжнародний день зменшення небезпеки стихійних лих (*International Day for Disaster Reductio*), який відзначали щороку 13 жовтня в межах Міжнародного десятиріччя зменшення небезпеки стихійних лих (1990 – 1999 рр.).

Поява й впотужнення ролі екологічного руху зумовлено турботою (справжньою чи удаваною) про довкілля, якою пронизано людство протягом останніх півтори сотні років. Промислові революції загострили взаємини людини і природи, погіршивши природній баланс між використаним і відтвореним, що і стало причиною катастрофічної деградації довкілля в масштабах біосфери, а також загрозою навкіллю і здоров'ю людини. Комунікація про способи подолання цієї кризи та усунення (або послаблення тиску) загроз привели світ до Цілей сталого розвитку [8], які між собою взаємопов'язані, взаємозумовлені. Зокрема, у Цілях сталого розвитку України до 2030 р. як загальному закликові до дій, спрямованих на те, щоб покінчити з

бідністю, захистити планету і забезпечити мир і процвітання для всіх людей у світі; 2) подолання голоду, досягнення продовольчої безпеки, поліпшення харчування і сприяння сталому розвитку сільського господарства; 3) забезпечення здорового способу життя та сприяння благополуччю для всіх у будь-якому віці; 5) забезпечення відкритості, безпеки, життєстійкості й екологічної стійкості міст, інших населених пунктів; 6) забезпечення доступності та сталого управління водними ресурсами та санітарією; 7) забезпечення доступу до недорогих, надійних, стійких і сучасних джерел енергії для всіх; 8) забезпечення переходу до раціональних моделей споживання і виробництва; 9) вжиття невідкладних заходів щодо боротьби зі зміною клімату та її наслідками; 10) збереження та раціональне використання океанів, морів і морських ресурсів в інтересах сталого розвитку; 11) захист та відновлення екосистем суші та сприяння їх раціональному використанню, раціональне лісокористування, боротьба з опустелюванням, припинення і повернення назад (розвертання) процесу деградації земель та зупинка процесу втрати біорізноманіття [8]. Вони комплексні та неподільні, зрівноважують три виміри сталого розвитку: економічний, соціальний та екологічний. Крім того, залучення цілей сталого розвитку в екологічну комунікацію є обов'язковим, адже цілі потрібно пропагувати, потрібно навчати людей, потрібно впливати на прийняття позитивних природоохоронних рішень, зрештою потрібно контролювати якість реалізації прийнятих рішень. У цьому важливу роль відіграють сучасні медіа, а особливо, екологічна обізнаність / грамотність журналіста, тобто журналіст повинен знати і розуміти те, про що він пише. Саме тому в контексті сталого розвитку екологічна грамотність є ключовим поняттям для формування, корегування поведінки кожного індивідуума, щоб свідомо реагувати на екологічні виклики в сучасному світі, щоб досягнути Цілей сталого розвитку.

Екологічна грамотність — це усвідомлення, знання та навички, які дозволяють індивідуумам розуміти складність екологічних проблем,

взаємозв'язки між природними системами та людською діяльністю, а також приймати зважені й обґрунтовані рішення, що враховують екологічні наслідки, та діяти так, щоб підтримувати стійкий розвиток. Які ключові аспекти визначають екологічну грамотність?

Уважаємо, що складниками екологічної грамотності є екологічні знання, екологічні цінності і переконання, екологічна свідомість та екологічна діяльність, а також критичне мислення (пор. [11; 14; 16]). Удокладнимо кожен із них.

Екологічні знання – отримання відомостей про факти, теорії, закони, ідеї екології, про особливості різних екосистем, роль біорізноманіття та значення природних ресурсів для теперішніх і майбутніх поколінь, про екологічні проблеми, про роль екологічної освіти для збереження довкілля і сталого розвитку з подальшим усвідомленням взаємозв'язків між усіма елементами, а також про причини, шляхів вирішення глобальних екологічних проблем і загроз, знання екологічного законодавства, норми екологічної етики. Екологічні знання допомагають усвідомити самоцінність природи, особисту причетність до виникнення та вирішення екологічних проблем різного рівня. Екологічні знання стають опертям для усвідомлення багатогранного і складного характеру екологічних проблем і тощо, що їх вирішення вимагає комплексного підходу. Важливим є не тільки отримати ці знання, а й усвідомити їх, сформувати вміння й навички щодо застосування в різних сферах життя. Уміння оперувати екологічними знаннями забезпечує коректну екологічну комунікацію [10].

Критичне мислення передбачає аналізування наявних даних про конкретну подію, конкретне явище чи конкретний факт, вивчення аргументів «за» і «проти», різних думок, навіть альтернативних чи радикальних, тобто передбачає вміння працювати з постійно оновлюваними інформаційними потоками, розвиває здатність людини думати, розпізнавати упередження та дезінформацію, аналізувати, аргументувати, переконувати, досліджувати, розв'язувати екологічні проблеми (як і будь-які інші),

обґрунтовуючи дискутувати, установлювати причинно-наслідкові зв'язки і, зрештою, ухвалювати рішення, орієнтовані на сталий розвиток. Критичне мислення можна виховати, розвинути, адже воно – усвідомлений, самостійний, рефлексивний, цілеспрямований, обґрунтований, контрольований та самоорганізований процес.

Екологічні цінності і переконання формують у людини стійку й усвідомлену впевненість, що до природи треба ставитися відповідально, берегти все живе, розв'язувати екологічні проблеми можна тільки спільними зусиллями, на основі знань законів природи. Екологічні цінності та переконання вважають основоположними для формування екологічної грамотності і відповідальної поведінки щодо довкілля [18]. Вони визначають ставлення людей до природи, ресурсів і екосистем, формуючи загальну свідомість про те, що їх важливо захищати й зберігати. Усі, хто мають сформовану систему екологічних цінностей і переконань, насамперед:

- сприймають природу як цінність (природа має вартість сама по собі, і що біорізноманіття, екосистеми та їх елементи (від рослин і тварин до природних ландшафтів) заслуговують на захист, а природні ресурси потрібно використані обережно та раціонально, щоб зберегти їх для наступних поколінь),

- виявляють повагу до всіх істот, неістот та їхніх прав;

- визнають взаємозв'язок усього живого й неживого у великій екосистемі планети, а також взаємозв'язки в суспільстві;

- усвідомлюють вплив людини на довкілля, переконані, що розвиток повинен бути сталим, тобто задовольняти потреби нинішніх поколінь, не ставлячи під загрозу можливості майбутніх поколінь, усвідомлюють й особисту причетність до виникнення та вирішення екологічних проблем різного рівня;

- розуміють, що чисте, безпечне довкілля важливе для фізичного, фізіологічного і психічного здоров'я людей;

- незалежно мислять на перспективу (ураховують передусім майбутні, навіть у віддаленій перспективі, наслідки екологічних рішень і/або дій).

На основі екологічних знань, цінностей, переконань за допомогою системних уявлень про світ, сприйняття природних об'єктів як партнерів у взаємодії з людиною, балансу прагматичної та непрагматичної взаємодії з природою формується *екологічна свідомість*, тобто усвідомлене ставлення до природних ресурсів й екосистем. Вона вимагає від людини діяти.

Екологічна діяльність, яка передбачає а) залученість до екологічних громадських ініціатив і волонтерських акцій, громадських об'єднань, громадських обговорень, б) щоденну екологічну практику в повсякденні, в) контроль за реалізацією екологічних програм загальнодержавних, регіональних, місцевих тощо і г) соціальну відповідальність, тобто усвідомлення й прийняття своєї ролі в суспільстві і того, як особисті рішення й дії можуть впливати на довкілля. Кожна екологічна дія, навіть найменша, має значення і може призвести до конструктивних змін у ставленні до навкілля. Однак важливо, щоб набутий досвід екологічної діяльності розвивався, тому вважаємо, що екологічна діяльність охоплює, з одного боку, постійне власне навчання, аби бути обізнаним з останніми дослідженнями і технологіями, пов'язаних з екологією, а з іншого боку – навчання інших. Це четвертий складник екологічної діяльності – самоосвіта, освіта і просвіта, що посилює, підвищує загальний рівень екологічної свідомості як окремої людини, так і суспільства загалом. Усе разом працює на створення свідомого суспільства з екологічними цінностями та переконаннями, що допоможе забезпечити здорове, чисте та стійке майбутнє для наступних поколінь, а отже, забезпечить досягнення Цілей сталого розвитку. Крім того, екологічна грамотність впливає на ставлення до збереження довкілля, і що, зрештою, відіграє ключову роль у спонуканні споживачів до прийняття сталого та здорового способу життя [12], адже екологічно грамотна людина розуміє реальність навколишнього середовища, конкретно визначаючи причинно-наслідкові зв'язки, має системне мислення, який передбачає визначення різних біофізичних і соціальних компонентів у певному контексті довкілля та розрізнення їхніх

взаємозв'язків, що дозволяє вибудувати «загальну картину» [16].

Ці складники працюють комплексно, підкріплюючи один одного і створюючи фундамент для подальшого розвитку екологічної грамотності. Важливо, щоб особа усвідомлювала ці елементи, розвивала їх у собі та заохочувала інших до їхнього освоєння, діючи для збереження довкілля, аби передати наступним поколінням. Погоджуємося з дослідниками, що екологічна грамотність (компетентність) є «складовою життєвої, набуваючи соціальних ознак: по перше, вона пов'язана з можливостями задоволення матеріальних, духовних потреб людини; по-друге, із зростанням відповідальності за екологічні наслідки дій і вчинків перед іншими людьми, наступними поколіннями» [1, с. 104]. Нам імпонує й погляд Н. Сердюк на екологічну грамотність як показника соціальної зрілості, що визначає характер особистої участі в процесі техногенного впливу на природне середовище проживання, і як чинника консолідації українського суспільства [9].

Екологічна грамотність вповні виявляє себе в екологічній комунікації, яку витлумачують як циркуляцію екологічної інформації, що нею на міжособистісному, груповому, організаційному і масовому рівнях обмінюються учасники комунікативного процесу, провадячи діяльність, спрямовану на боротьбу за екологію [10, с. 78]. Важливу, потужну роль в екологічній комунікації відіграють медіа.

Медіа реалізують кілька ключових функцій, які сприяють підвищенню обізнаності, зміні свідомості та стимулюванню дій на всіх рівнях суспільства, а отже, і сприяють вирішенню екологічних загроз і відіграють одну з вирішальних ролей у формуванні сталого майбутнього. Такими функціями вважаємо:

– інформаційну, суть якої, з одного боку, в поширенні знань (медіа забезпечують доступ до інформації про екологічні проблеми), а з іншого в просвітництві, де через різні медіажанри роз'яснюють складні наукові концепції, екологічні ризики та наслідки екологічних загроз;

– формувальну, суть якої в тому, журналісти і блогери, висвітлюючи

проблеми (особливо ті, яким приділяють недостатньо уваги), провадячи опитування й оприлюднюючи їхні результати, позитивно впливають на просування і пропагування ідей сталого розвитку, на формування, коригування громадської думки щодо екологічних питань, підвищуючи обізнаність і заохочуючи людей до обговорення та дії, а також посідають провідну роль у формуванні екологічно спрямованого світогляду широкої читацької та глядацької аудиторії;

– активувально-мобілізаційну, тобто інформаційні кампанії, що їх провадять медіа, можуть спонукати людей долучатися до волонтерських ініціатив, акцій протесту або інших форм дій, спрямованих на захист довкілля, а також медіа можуть впливати на рішення представників влади, інвесторів та бізнесу, змушуючи їх звертати увагу на екологічні проблеми; медіа через програми і документальні фільми залучають аудиторію до національних і міжнародних екологічних ініціатив та угод, спрямованих на збереження планети, а розповіді про успішні ініціативи збереження природи, впровадження екологічних технологій або ініціатив можуть надихати інших на дії;

– контролювальну, адже медіа, провадячи журналістські розслідування, виявляють екологічні злочини, корупцію та неетичні практики в промисловості, що негативно впливають на екологію, документують вплив на довкілля, а публікації та звіти про екологічні порушення допомагають виявляти відповідальних осіб та організації.

Зауважимо, що медіа є платформою для обміну ідей, для дискутування, трибуною для експертів, екологів, активістів і представників громади для обговорення можливих рішень екологічних проблем, а також інструментом висвітлення екологічної тематики й інструментом впливу, спрямованим на збереження довкілля і стійкий розвиток. Екологічну грамотність потрібно пропагувати [12].

Відповідальна місія медіа в розв'язанні екологічних питань і вирішення екологічних загроз актуалізує проблему експертності. На думку В. Маркової «нині формується така нова міждисциплінарна галузь знань, як медіаекологія, яка своїм

головним завданням бачить вивчення механізмів взаємодії людини та інформаційного середовища, пошук найбільш оптимальних моделей, які дозволяють ефективно використовувати медіатехнології, уникаючи при цьому їх негативного впливу на особистість і соціум» [6]. Дослідниця переконана, що вибудовувати взаємини між журналістами, експертами та споживачами інформації потрібно на основі медіаекологічного підходу. В англійськомовному науковому дискурсі також фіксують різнотлумачення цього терміна [16]

Як уже йшлося попереду, одним із складників екологічної грамотності є екологічні знання, які кожна особистість нагромаджує впродовж життя, починаючи від перших кроків маленької дитини, коли батьки (не)вчать бережно ставитися до природи ((не)зривати квітку, (не)бити собаку чи кішку, (не)годувати тваринок, (не)рятувати/допомагати їм тощо), до себе, до інших. Сучасні екологічні загрози, 17 цілей сталого розвитку зумовили потребу змінити стратегію / стратегії екологічної освіти, зокрема застосовувати різноманітні практики навчання екологічної комунікації, починаючи від мережевих цифрових просторів і закінчуючи практиками, заснованими на мистецтві. Інакше кажучи, здатність сприймати умови довкілля, середовища проживання, усвідомлювати, приймати рішення та діяти, щоб відновити рівновагу в життєвому середовищі і захищати довкілля, тобто бути екологічно грамотним, формується в людини протягом тривалого часу. Усвідомлення екологічних проблем і потреби їх вирішення, аби залишити майбутнім поколінням планету, придатну до проживання, зумовило й потребу в екологічній освіті. Про необхідність розробити стратегії розвитку екологічної освіти на національному рівні чи не вперше розглянули на Міжурядовій конференції з екологічної освіти, що її організувало ЮНЕСКО 1977 року [20, с. 6]. В Україні 2002 року ухвалено концепцію екологічної освіти в Україні [7], де зазначено, що шлях до високої екологічної культури лежить через ефективну екологічну освіту, а також, що екологічна освіта – елемент концепції гармонійного розвитку держави. У цьому ж документі

подано й визначення поняття та окреслено його обсяг: «Екологічна освіта – це сукупність наступних компонентів: екологічні знання – екологічне мислення – екологічний світогляд – екологічна етика – екологічна культура. Кожному компоненту відповідає певний рівень (ступінь) екологічної зрілості: від елементарних екологічних знань, уявлень дошкільного рівня до їх глибокого усвідомлення і практичної реалізації на вищих рівнях. Умовно можна виділити наступні узагальнені рівні екологічної зрілості: початковий (інформативно-підготовчий), основний (базово-світоглядний), вищий, профільно-фаховий (світоглядно-зрілий)» [7].

Поняття «екологічна освіта» в Україні загалом оформилося. У «Концепції національно-патріотичного виховання в системі освіти України» [2] одним із складників національно-патріотичного виховання названо екологічне, «як цілісне культурологічне явище, що включає процеси навчання, виховання, розвитку особистості, повинна спрямовуватися на формування екологічної культури, як складової системи національного і громадського виховання всіх верств населення України (у тому числі через екологічне просвітництво за допомогою громадських екологічних організацій), екологізацію навчальних дисциплін та програм підготовки, а також на професійну екологічну підготовку через базову екологічну освіту». Результати демонструють важливість «позакласних заходів» для формування екологічної грамотності, вони є детермінантом, який мав найбільш значний позитивний вплив на екологічну грамотність серед студентів [19]. Результатом екологічної освіти та виховання (як окремої особи, так і суспільства загалом) мають стати глибоко опановані екологічні знання, сформоване екологічне мислення, свідомість і культура, «що ґрунтуються на ставленні до природи як універсальної, унікальної цінності» [2], екологічна культура як універсальний, адаптивний та оптимізаційний механізм людського суспільства, завдяки якому і є можливим коеволуційний процес, спрямований, насамкінець, на досягнення гармонійної взаємодії в системі «суспільство – природа» [5, с. 111]. Інакше кажучи, результатом екологічної освіти має

бути сформована екологічна грамотність, або, як узвичаєно в педагогічній науці, екологічна компетентність (наприклад, [1]).

Щоб підвищити практичну результативність програм екологічної освіти, науковці рекомендують 1) обирати екологічні теми, фокусуючись на локальному, 2) формувати партнерство з науковцями і менеджерами природних ресурсів у місцевих установах і некомерційних організаціях, 3) використовувати проєкти дій, 4) бути скрупульозним, відповідальним у вимірюванні результатів і звітності про результати програми [11; 15]. Такий підхід створить синергетичне середовище, де науковці, члени місцевої громади та інші зацікавлені сторони можуть продуктивно орієнтуватися у дискурсі досліджень сталого розвитку довкілля і впровадження результатів цих досліджень. Цей шлях співпраці сформує простір впровадження, відкритий для різних зацікавлених сторін, у якому партнери можуть обговорювати і спільно розробляти ініціативи, впроваджувати інноваційні заходи, а отже, підвищувати ймовірність того, що їхні спільні заходи досягнуть конкретних, вимірних результатів збереження та якості довкілля. Це заохочує зацікавлені сторони до цілеспрямованості, креативності та інклюзивності.

Екологічну підготовку, на наше переконання, потрібно розглядати як обов'язкову складову наскрізної програми екологічної освіти (маємо на увазі не фахову екологічну освіту). Національний університет біоресурсів і природокористування України має певний досвід у реалізації підходу «навчання впродовж життя» у формуванні (коригуванні, підтриманні тощо) екологічної грамотності студентів [2]. Крім того, унікальність освітньої програми «Журналістика» другого (магістерського) рівня освіти полягає також і в тому, що пропонує магістрам – майбутнім журналістам фахово зануритися в екологічну проблематику, вивчаючи обов'язковий освітній компонент «Екожурналістика», а також пропонуючи вибірковий блок «Публічний екопростір», який формують такі компоненти «Екологічний PR», «Екологічна безпека в медіадискурсі», «Екологічна етика». Які знання для

розвитку екологічної грамотності отримують здобувачі вищої освіти?

Окрім фахових знань, що стосуються українських медіа екологічного спрямування, особливостей як виду журналістської творчості, особливості тематичного пошуку, аспектів її висвітлення, жанрово-стильових особливостей спеціалізованих матеріалів, основних методів роботи над жанрами, затребуваними в трихотомії «екологія, природа — людина — суспільство», основний компонент «Екожурналістика» формує в студентів систему знань про особливості екологічної комунікації в Україні та на міжнародному рівні, знання про екологію, а також понятійний апарат екології та природоохоронної галузі, їх змістові трансформації протягом періоду функціонування, що розвиває екологічне мислення.

Вибіркові компоненти «Екологічний PR», «Екологічна безпека в медіадискурсі», «Екологічна етика» укладують, розвивають низку аспектів «Екожурналістики». Навчальна дисципліна «Екологічний піар» формує знання про тенденції розвитку журналістики в Україні щодо екологічного піару та реклами, основні види та засоби екологічного піару, засади визначення якості, об'єктивності та проблематичності медіаматеріалів з екологічного піару, особливості презентації матеріалів на екологічну тематику; екологічну проблематику в центральних та регіональних ЗМІ в Україні; специфіку підготовки медіа-матеріалів з екологічного піару для різних видів ЗМІ. Освітній компонент «Екологічна безпека в медіадискурсі» акцентує на екологічній безпеці як складовій національної безпеки та її ціннісному змісті, на правових засадах національної екологічної безпеки, на міжнародній і національній екологічній політиці, про екологічний тероризм і міжнародне гуманітарне право, про специфіку екологічної інформації тощо. Дисципліна «Екологічна етика» розширює знанняву базу про риси, закономірності, правові основи сучасної екокультури й екологічної етики, принципи і правила етичного ставлення до природи, права живої і неживої природи, про природу як рекреаційний ресурс, про громадський екологічний рух і міжнародну співпрацю у

сфері екоетики, що розвиватиме екологічно-етичну свідомість та еколого-етичний світогляд на основі історико-філософського досвіду взаємовідносин між людиною і природою, формуватиме й надалі свідому екологічну мотивацію, навички і моделі поведінки, безпечної для довкілля і здоров'я, спрямованої на реалізацію принципів стійкого розвитку.

Висновки і перспективи (Conclusions and Future Research). У сучасному цифровому світі уміти критично споживати інформацію повинен кожен, тому медіаграмотність – саме та навичка, яка дає можливість людині безпечно працювати з контентом у різних дискурсах. Крім того, діяльність людини створила ситуацію, коли стан довкілля загрожує як природі, так і самій людині, тому світ випрацював концепцію стійкого (сталого) розвитку, удокладнивши її в Цілях сталого розвитку до 2030 року. У цьому контексті екологічна грамотність є ключовим поняттям для формування, корегування поведінки кожного індивідуума, щоб свідомо реагувати на екологічні виклики в сучасному світі, щоб досягнути Цілей сталого розвитку. складниками екологічної грамотності є екологічні знання, екологічні цінності і переконання, екологічна свідомість та екологічна діяльність, а також критичне мислення.

Роль медіа у вирішенні екологічних загроз є вагома, оскільки вони формують, інформують, мобілізують і контролюють

Список використаної літератури

1. Джам О. А. Екологічна компетентність як показник якості екологічної освіти та екологічної безпеки у системі принципів і стратегій сталого розвитку. Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія : Екологія. 2016. Вип. 14. С. 102-105. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/VKhNU_2016_14_17.
2. Кафедра журналістики та мовної комунікації Національного університету біоресурсів і природокористування України (сайт) [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://nubip.edu.ua/node/1874>
3. Концепція національно-патріотичного виховання в системі освіти України : наказ Міністерства освіти і науки

вплив різних ініціатив на довкілля. У зв'язку із цим формується новий напрям медіаграмотності, що навчає інтегрованому зв'язку між медіа та живими системами, – екомедійна грамотність. Такі функції медіа, як інформаційна, формувальна, активувально-мобілізаційна й контролювальна, сприяють підвищенню обізнаності, зміні свідомості та стимулюванню дій на всіх рівнях суспільства, а отже, і сприяють вирішенню екологічних загроз і відіграють одну з вирішальних ролей у формуванні сталого майбутнього.

Досвід Національного університету біоресурсів і природокористування України у формуванні екологічної грамотності через спеціалізовані освітні компоненти новий і нетривалий, але важливий у формуванні (коригуванні, підтриманні тощо) екологічної грамотності студентів.

Перспективи подальший досліджень вбачаємо в термінологічному аналізі понять “екологічна грамотність” й “екологічна компетентність”, в дослідженні чинників, що впливають на формування складників екологічної грамотності, у вивченні ролі/впливу соціальних мереж на формування екомедійної грамотності й освітніх програм – на проєкологічну поведінку.

Конфлікт інтересів. Немає.

України від 06.06.2022 № 527 <https://imzo.gov.ua/dokumenti/nakazi-mon-ukrayini/>

4. Костриця Н. М., Мазур Н. В. Медіаграмотність майбутніх журналістів – вимога часу. Теорія та історія соціальних комунікацій. 2019. Том 30 (69), № 1. Ч. 2. С. 133–136.

5. Ліпич І. І. Екологічна компетентність як продукт екологічної освіти та екологічного виховання. Філософія та політологія в контексті сучасної культури, 2016. 3(12), 107-112.

6. Маркова В. А. Експерти в медіа: від технології до екології. Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія «Соціальні комунікації». 2020. № 17.

7. Про концепцію екологічної освіти

в Україні: Рішення колегії МОНУ № 13/6-19 від 20.12.2001. [Електронний ресурс]. Режим доступу: https://zakononline.com.ua/documents/show/441315___441380

8. Про Цілі сталого розвитку України на період до 2030 року: Указ Президента України від 30 вересня 2019 року № 722/2019. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/722/2019#Text>

9. Сердюк Н. А. Екологічна грамотність як фактор консолідації українського суспільства. Аналітично-порівняльне правознавство. 2021. № 2. С. 34-38. <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2021.02.6>

10. Харченко С.В., Шинкарук В.Д. Функціональні параметри екологічної комунікації. Міжнародний філологічний часопис. 2022. № 13 (2). С.74-86. DOI: <http://dx.doi.org/10.31548/philolog2022.02.008>

11. Bissinger, K., Bogner, F.X. Environmental literacy in practice: education on tropical rainforests and climate change. *Environ Dev Sustain* 20, 2079–2094 (2018). <https://doi.org/10.1007/s10668-017-9978-9>

12. Biswas, A. A nexus between environmental literacy, environmental attitude and healthy living. *Environ Sci Pollut Res* 27, 5922–5931 (2020). <https://doi.org/10.1007/s11356-019-07290-5>

13. Blevins, J. L., Lee, J. J., McCabe, E. E., & Edgerton, E. (2019). Tweeting for social justice in Ferguson: Affective discourse in Twitter hashtags. *New Media & Society*, 21(7), 1636–1653. <https://doi.org/10.1177/1461444819827030>

14. Kaya, V.H.; Elster, D. A Critical Consideration of Environmental Literacy: Concepts, Contexts, and Competencies. *Sustainability* 2019, 11, 1581. <https://doi.org/10.3390/su11061581>

15. Lopez, A. Expanding Ethics to the Environment with Ecomedia Literacy (2020) *The Handbook of Media Education Research*, pp. 383-397. <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/book/10.1002/9781119166900> doi: 10.1002/9781119166900.ch36

16. McBride, B. B., C. A. Brewer, A. R. Berkowitz, and W. T. Borrie. 2013. Environmental literacy, ecological literacy, ecoliteracy: What do we mean and how did we get here? *Ecosphere* 4(5):67.

<http://dx.doi.org/10.1890/ES13-00075.1> (<https://esajournals.onlinelibrary.wiley.com/doi/epdf/10.1890/ES13-00075.1>)

17. Nichols T. Philip, LeBlanc Robert Jean Media education and the limits of “literacy”: Ecological orientations to performative platforms, *Curriculum Inquiry*, 2021, 51:4, 389-412, DOI: 10.1080/03626784.2020.1865104

18. UNESCO Education Sector. 2004. The plurality of literacy and its implications for policies and programs: position paper. UNESCO, Paris, France. <http://unesdoc.unesco.org/images/0013/001362/136246e.pdf>

19. Kaya, V.H.; Elster, D. Comparison of the Main Determinants Affecting Environmental Literacy between Singapore, Estonia and Germany. *Int. J. Environ. Sci. Educ.* 2018, 13, 1–17

20. UNESCO. Intergovernmental Conference on Environmental Education Final Report; UNESCO: Tbilisi, Georgia, 1977. <https://www.gdrc.org/uem/ee/tbilisi.html>

References

1. Dzham, O. A. (2016). Environmental competence as an indicator of the quality of environmental education and environmental safety in the system of principles and strategies of sustainable development. *Bulletin of V. N. Karazin Kharkiv National University. Series: Ecology.* Issue 14. P. 102-105. Retrieved from: http://nbuv.gov.ua/UJRN/VKhNU_2016_14_17

2. Department of Journalism and Language Communication of the National University of Life and Environmental sciences of Ukraine (site) [Electronic resource]. Retrieved from: <https://nubip.edu.ua/node/1874>

3. The concept of national-patriotic education in the systems and education of Ukraine: order of the Ministry of Education and Science of Ukraine dated 06.06.2022 No. 527 <https://imzo.gov.ua/dokumenty/nakazimon-ukrayini/>

4. Kostrytsia, N. M., Mazur, N.V. (2019). Media literacy of future journalists – the need for time. *Theory and history of social communications.* Vol. 30 (69), No. 1. Part 2. P. 133–136.

5. Lypych, I. I. (2016). Ecological competence as a product of ecological

education and ecological education. *Philosophy and political science in the context of modern culture*, 3(12), 107-112.

6. Markova, V.A. (2020). Experts in the media: from technology to ecology. *Herald of V. N. Karazin Kharkiv National University. "Social Communications" series*. No. 17.

7. On the concept of environmental education in Ukraine: Decision of the board of the Ministry of Education and Culture No. 13/6-19 dated 12.20.2001. [Electronic resource]. Retrieved from: https://zakononline.com.ua/documents/show/441315__441380

8. On the Sustainable Development Goals of Ukraine for the period until 2030: Decree of the President of Ukraine dated September 30, 2019 No. 722/2019. [Electronic resource]. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/722/2019#Text>

9. Serdyuk, N. A. (2021). Environmental literacy as a factor in the consolidation of Ukrainian society. *Analytical and comparative law*. No. 2. P. 34—38. <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2021.02.6>

10. Kharchenko, S. V., Shynkaruk V. D. (2022). Functional parameters of ecological communication. *International journal of philology*. No. 13 (2). P. 74-86. DOI: <http://dx.doi.org/10.31548/philolog2022.02.008>

11. Bissinger, K., Bogner, F.X. (2018). Environmental literacy in practice: education on tropical rainforests and climate change. *Environ Dev Sustain* 20, 2079–2094. <https://doi.org/10.1007/s10668-017-9978-9>

12. Biswas, A. A (2020). Nexus between environmental literacy, environmental attitude and healthy living. *Environ Sci Pollut Res* 27, 5922–5931. <https://doi.org/10.1007/s11356-019-07290-5>

13. Blevins, J. L., Lee, J. J., McCabe, E. E., & Edgerton, E. (2019). Tweeting for social justice in Ferguson: Affective discourse

in Twitter hashtags. *New Media & Society*, 21(7), 1636–1653. <https://doi.org/10.1177/1461444819827030>

14. Kaya, V.H.; Elster, D. A. (2019). Critical Consideration of Environmental Literacy: Concepts, Contexts, and Competencies. *Sustainability*, 11, 1581. <https://doi.org/10.3390/su11061581>

15. Lopez, A. (2020). Expanding Ethics to the Environment with Ecomedia Literacy. *The Handbook of Media Education Research*, pp. 383-397. <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/book/10.1002/9781119166900> doi: 10.1002/9781119166900.ch36

16. McBride, B. B., C. A. Brewer, A. R. (2013). Berkowitz, and W. T. Borrie. Environmental literacy, ecological literacy, ecoliteracy: What do we mean and how did we get here? *Ecosphere* 4(5):67. <http://dx.doi.org/10.1890/ES13-00075.1> (<https://esajournals.onlinelibrary.wiley.com/doi/epdf/10.1890/ES13-00075.1>)

17. Nichols, T. Philip, LeBlanc, Robert Jean (2021) Media education and the limits of “literacy”: Ecological orientations to performative platforms, *Curriculum Inquiry*, 51:4, 389-412, DOI: 10.1080/03626784.2020.1865104

18. UNESCO Education Sector (2004). The plurality of literacy and its implications for policies and programs: position paper. UNESCO, Paris, France. <http://unesdoc.unesco.org/images/0013/001362/136246e.pdf>

19. Kaya, V.H.; Elster, D. (2018). Comparison of the Main Determinants Affecting Environmental Literacy between Singapore, Estonia and Germany. *Int. J. Environ. Sci. Educ.* 2018, 13, 1–17

20. UNESCO (1977). Intergovernmental Conference on Environmental Education Final Report; UNESCO: Tbilisi, Georgia. Retrieved from: <https://www.gdrc.org/uem/ee/tbilisi.html>

Environmental Media Literacy in the Conditions of Sustainable Development

Svitlana KHARCHENKO,

Doctor of Philology, Professor

National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine

15 Heroyiv Oborony Street, Kyiv 03041, Ukraine

<http://orcid.org/0000-0001-9336-1259>

Abstract. Introduction. In the modern world, everything changes rapidly, and changes, worsening the natural balance between used and reproduced, which has become the cause of catastrophic environmental

© С. Харченко

«International journal of philology» | «Міжнародний філологічний часопис» Vol. 15, № 2, 2024

degradation on the scale of the biosphere, as well as a threat to the environment and human health. Thinking about ways to overcome this crisis and eliminate (or reduce pressure) threats has led the world to the concept of sustainable development, which, among other things, relies on environmental literacy.

Methods. A number of general scientific and linguistic methods were used in the research. In particular, the methods of analysis, synthesis, deduction and induction, discourse analysis, and the descriptive method are used to substantiate the theoretical base of the research and generalize own observations. The terminological analysis is applied to the consideration of the concepts of "ecological literacy", "ecological media literacy", "ecomedia literacy".

Results and discussion. Discourse analysis gave reasons to conclude that the concepts of "literacy" and "environmental literacy" have evolved significantly over the last century. It is emphasized that in the context of sustainable development, environmental literacy is a key concept for shaping and correcting the behavior of each individual in order to consciously respond to environmental challenges in the modern world. Environmental literacy is interpreted as a concept that is the basis for future conscious, responsible perception of the environment, decision-making and taking actions to restore balance in the living environment, as well as knowledge, skills and motivation to prevent new environmental threats. This interpretation is based on the ideology of sustainable development. Awareness of ecological problems and care for the environment for its preservation and restoration is a modern global strategy for the development of mankind. The components of environmental literacy are proposed. It is noted that environmental literacy is based on the concept of environmental protection through awareness. The role of the media in solving environmental threats is traced. On the example of the National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine, the article shows the formation of environmental literacy through the content of the disciplines of the specialty "Journalism".

Key words: environmental media literacy, sustainable development, environmentalization of consciousness, ecoethical imperative, lifelong learning, informal education, informal education.